

سایه تحریم بر متوسط‌نشینان

طبقه متوسط در ایران طی هشت سال (۲۰۱۲ تا ۲۰۱۹) ۸۸ درصد کوچک‌تر شده است

ارتباط دیش و شرکت هواپیمایی

در جریان بازرسی از دفتر شرکت چای دیش مهرهایی کشف شده که برای رسمیت بخشیدن به اسناد جعلی استفاده می‌شد. تخلف در تخصیص ارزهای نیمایی به واردات چای، از مهمترین پرونده‌هایی است که در اواخر دولت سیزدهم رسانه‌های شد. در این پرونده عالی‌ترین مقام در وزارت جهاد کشاورزی وقت، به فساد متهم شد و مدتی بعد صدور حکم او توسط خبرنگار تسنیم اطلاع‌رسانی شد. در ادامه بازرسی‌های این پرونده ارزی، جزئیات بیشتری کشف شده که به نظر رئیس قوه قضائیه رسید. در بررسی‌ها متهم پرونده چای دیش در خصوص واریز ۲ هزار میلیارد تومان از یک صرافی در دبی به حساب ریالی در تهران مدعی شد یک شرکت هواپیمایی به آنها قرض داده است. بازرسی پرونده چای دیش در گزارش خود درباره این پرونده به ازای رئیس قوه قضائیه گفت: یک شرکت هواپیمایی از گروه شرکت‌های دیش ۱۰۰ میلیارد تومان چای برای کنترینگش خریده است. در کنار این خرید، ۲ هزار میلیارد تومان هم از یک صرافی در دبی از خرید و صرافی دبی به او شماره حساب ریالی در تهران داده و گفته پول را به این حساب در تهران بزنید. در ادامه، قاضی القضاة سوالاتی تخصصی و مرتبط با موضوع پرونده چای دیش را از متهم پرونده پرسید: سوالاتی در باب علل نگهداری و اختفای مهرهای شرکت‌های خارجی در ساختمانی چهارطبقه و علل واریز ریال به حساب این متهم و ادعای دریافت ارز از ناحیه واریزکنندگان در ازای ریال‌های واریزی، رئیس قوه قضائیه در جریان بازدید خود از مجتمع قضائیی تخصصی ویژه رسیدگی به جرایم اقتصادی تهران، در شعبه ۴ بازرسی دادسرای ناحیه ۳۲ حضور یافت و این در حالی است که بخشی از پرونده چای دیش با حضور متهم پرونده در حال بررسی و بازرسی بود. در زمان حضور رئیس عدلیه در شعبه ۴ بازرسی دادسرای ناحیه ۳۲، بخشی از پرونده چای دیش با حضور متهم پرونده در حال بررسی و بازرسی بود. در جریان حضور اژه‌ای در این شعبه، اسناد بازرگانی و گمرکی مکشوفه در بازرسی از دفتر شرکت دیش شامل پرینت رنگی جهت ساخت اسناد جعلی، مهرهای خارجی، مهرهای شرکت‌های ذینفع واحد دیش و غیره، به رؤیت رئیس قوه قضائیه رسید. به گزارش رویداد ۲۴ در ادامه، محسنی اژه‌ای سوالاتی تخصصی و مرتبط با موضوع پرونده چای دیش را از متهم پرونده پرسید: سوالاتی در باب علل نگهداری و اختفای مهرهای شرکت‌های خارجی در ساختمانی چهارطبقه و علل واریز ریال به حساب این متهم و ادعای دریافت ارز از ناحیه واریزکنندگان در ازای ریال‌های واریزی، نکته قابل تأمل آنکه، متهم در ابتدا مدعی بود که درازای دریافت ریال، ارزی به فردی نداده است و ریال‌های پرداختی به او صرفاً قرض بوده است و از یک نقطه در خارج کشور به او پرداخت شده است؛ در اینجا، قاضی القضاة خطاب به این متهم گفت که چطور ممکن است این مقدار ریال در آن نقطه‌ای خارج کشور وجود داشته باشد که به شما پرداخت شود؟ متهم در پاسخ، حرف پیشین خود را پس گرفت و ادعان کرد که ریال‌ها را در داخل کشور دریافت کرده است! در ادامه، بازرسی پرونده به تشریح فرآیند انتقال ریال به حساب متهم از برخی صرافی‌ها در همان نقطه‌ای خارج از کشور پرداخت؛ صرافی‌هایی که وفق مندرجات پرونده، وقتی به فردی ارز می‌دادند، ارزگیرنده را برای پرداخت مابه‌ازای ریالی، به متهم پرونده ارجاع می‌دادند. همچنین بازرسی پرونده از شناسایی و احضار دست‌اندرکاران بالغ بر ۱۰۵ شرکت واریزکننده ریال به حساب متهم چای دیش خبر داد که آن‌ها صراحتاً اعلام داشته‌اند بخشی از ریال پرداختی، بابت دریافت ارز بوده است. شایان ذکر است مجتمع قضائیی تخصصی ویژه رسیدگی به جرائم اقتصادی تهران که رئیس قوه قضائیه به مدت ۴ ساعت از آن بازدید کرد، دارای شعب کیفری ۱ و ۲ و شعب تجدیدنظر و انقلاب و استعجازه است. در این راستا سیدعطاءالله مهاجرانی با اشاره به پرونده چای دیش نوشت: به نظر می‌رسد رئیس محترم قوه قضائیه در پیگیری این پرونده جدی است. سیدعطاءالله مهاجرانی، وزیر ارشاد دولت اصلاحات در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: اگر همین پرونده چای! گران‌ترین چای تاریخ دنیا برای ملت مظلوم ایران! تا نهایت دنبال شود و همه دزدان و غارتگران به ملت ایران معرفی و مجازات شوند، احتمال دارد شاهد چای دیش دیگری نباشیم. به نظر می‌رسد رئیس محترم قوه قضائیه در پیگیری این پرونده جدی است.

گروه اقتصاد: تحریم‌های اقتصادی که از سال ۲۰۱۲ بر ایران تحمیل شده طبقه متوسط در ایران را سالانه به طور متوسط حدود ۱۱ درصد کوچک‌تر کرده است. تحریم‌ها با گذشت زمان، روند کاهشی طبقه متوسط در ایران را تشدید کرده و افراد بیشتری از طبقه متوسط پایین را به دهک‌های درآمدی پایین‌تر سوق داده و مهاجرت طبقه متوسط رو به بالا را افزایش داده است. حسین اشرفی، عضو معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق تهران در تحقیقی که برای بازبانی شرایط ایران بدون تحریم‌ها از کنترل مصنوعی استفاده کرده به این نتیجه رسیده که اندازه طبقه متوسط در ایران نه تنها نسبت به وضعیت قبل از تحریم‌های سال ۲۰۱۲ کاهش یافته، بلکه نسبت به میزانی که می‌توانست در سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۱۲ بدون این تحریم‌ها ایجاد شود، کاهش بیشتری داشته است.

جالب آنکه روند کوچک شدن طبقه متوسط با توافق موقت هسته‌ای از ۱۲/۵۴ درصد در سال ۲۰۱۵ به ۱۱/۸۹ درصد در سال ۲۰۱۶ کاهش پیدا کرده و سپس در سال ۲۰۱۷ با خروج آمریکا از برجام مجدد این روند افزایش پیدا کرده است.

چه سرمایه‌ای را از دست دادیم؟

طبقه متوسط در هدایت ثبات اقتصادی، همبستگی اجتماعی و مقاومت سیاسی در یک کشور، نقش اساسی ایفا می‌کند. طبقه متوسطی که شکوفا باشد، به مطالبه پاسخگویی از نهادهای عمومی تمایل دارد و بدین ترتیب، ارزش‌های دموکراتیک را تحکیم می‌کند. علاوه بر این، طبقه متوسط، همبستگی اجتماعی را از طریق فراهم کردن فرصت‌های تحرک رو به بالا، تسهیل می‌کند و وجود آن برای ثبات اقتصادی ضروری است زیرا یک طبقه متوسط مترقی، پایگاه مصرف‌کننده قابل اتکالی تشکیل داده و نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد.

در سال‌های اخیر تحریم‌های بین‌المللی بر اندازه طبقه متوسط در ایران تاثیر گذاشته و آن را کوچک‌تر

کرده است. این موضوع از آنجایی اهمیت دارد که طبقه متوسط به‌عنوان یک عنصر کلیدی در توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی شناخته می‌شود. در واقع وجود یک طبقه متوسط قوی می‌تواند به تعادل اجتماعی و اقتصادی کمک کند و مانع بروز تنش‌های سیاسی شود. با توجه به اینکه تحریم‌ها به‌طور مستقیم بر معیشت و وضعیت اقتصادی مردم تأثیر می‌گذارد، بررسی این تأثیرات می‌تواند به درک بهتری از پیامدهای اقتصادی و اجتماعی تحریم‌ها در ایران کمک کند.

طبقه متوسط در میان جوامع غربی و همچنین اقتصادهای بازاری نوظهور جایگاه مقدسی دارد. جایگاه آن به دلیل انبوه ویژگی‌های مثبت اقتصادی و اجتماعی که لازمه رشد اقتصادی پایدار و ثبات اجتماعی-اقتصادی است، ارزشمند تلقی می‌شود. در نتیجه این طبقه از موقعیت سیاسی قدرتمندی در جوامع دموکراتیک برخوردار است و سیاستمداران اغلب خود را به‌عنوان نگهبانان و خدمتگزاران طبقه متوسط معرفی می‌کنند. اگر کشوری در فرایند توسعه موفق باشد، شاهد انتقال شدید جمعیت فقیر و کم‌درآمد به دسته‌بندی طبقه متوسط خواهد بود. ظهور طبقه متوسط نیز در مقابل به توسعه پایدار و رشد تکنولوژی از طرق مختلف از جمله افزایش کارآفرینی و نوآوری، ارزش‌های طرفدار توسعه با تمرکز بر آموزش و پرورش و متنوع‌سازی بازار، کمک می‌کند.

ورای ارتباط مثبت میان توسعه و گسترش طبقه متوسط، داشتن یک طبقه متوسط قابل اندازه‌گیری برای توازن تقاضای افراد ثروتمند و فقیر درون جامعه ضروری است. در نبود این توازن، عدم سازش میان افراط‌ها می‌تواند منجر به درگیری سیاسی و اجتماعی شود.

۳ رویداد تحریمی

بعد از پایان جنگ با عراق، ما شاهد افزایش مداوم اندازه طبقه متوسط در ایران از اوایل دهه ۱۹۹۰

سرانه واقعی بین سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۹ به‌طور متوسط حدود ۳۶۰۰ دلار بوده است. به عبارت دیگر، در صورت عدم وجود تحریم‌های اقتصادی عمده پس از سال ۲۰۱۲ متوسط درآمد سرانه می‌توانست ۳۶۰۰ دلار بیشتر افزایش پیدا کند. بیشترین کاهش نیز مربوط به سال ۲۰۱۹ است که در آن درآمد سرانه از دست‌رفته، به رقم ۴۲۷۶ دلار رسید

هستیم. با این حال این روند رو به رشد، بعد از دوره تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی تحمیل شده بر ایران، به دلیل فعالیت‌های هسته‌ای، متوقف و شروع به کاهش کرد.

تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی علیه ایران در پی چندین رویداد مهم بعد از سال ۲۰۱۲ به تدریج شدیدتر شد. در ابتدا، ایالات متحده آمریکا تحریم‌های همه‌جانبه‌ای را اتخاذ کرد که کلیت نظام مالی و صادرات نفت ایران را هدف قرار می‌داد. چنین امری از طریق معرفی تحریم‌های برون مرزی و ثانویه علیه شرکت‌های غیرآمریکایی که با ایران تجارت داشتند، میسر شد. دوم، دولت اوپاما با اعمال تحریم‌های برون مرزی به خرید نفت ایران و سرمایه‌گذاری در بخش انرژی ایران، این ابتکار را تقویت کرد. سوم، اتحادیه اروپا تمهیدات مشابهی اتخاذ کرد که طی آن معاملات با بانک مرکزی ایران و تمام بانک‌های تجاری ممنوع شد. در طول سال ۲۰۱۲ ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا تحریم‌های مالی و انرژی خود علیه ایران را بدون طرح چالش جدی از سوی چین تقویت کردند.

عصر جدید تحریم‌ها

شاخص‌های اقتصادی کلیدی نشان می‌دهد که اقتصاد ایران بعد از سال ۲۰۱۲ هم‌زمان با تأثیر این تحریم‌ها در کاهش سریع درآمدهای نفتی و مختل کردن تجارت و سرمایه‌گذاری در تمامی بخش‌های اقتصادی، دچار شوک‌های شدیداً نامساعد در اقتصاد کلان شد. صادرات نفتی تنها تحت این تحریم‌ها کاهش نیافت، بلکه دولت حتی نمی‌توانست درآمدهای صادراتی را به دلیل تحریم‌های مالی به داخل بازگرداند. علاوه بر این، رژیم سنگین تحریم‌ها که در سال ۲۰۱۲ به اوج خودش رسیده بود، در سال‌های بعد همراه با نوساناتی به روند خود ادامه داد. حتی پس از برداشته شدن برخی از این تحریم‌ها در پی توافق هسته‌ای در سال ۲۰۱۶ ایران توانایی بهره‌وری کامل از این تغییرات را نداشت

